

LITTERATUR

Jill Middlemas: *The Templeless Age: An Introduction to the History, Literature, and Theology of the 'Exile'*. 174 sid. John Knox Press, Louisville 2007.

The Templeless Age sammanställer en serie föreläsningar under temat "The Exilic Age" som Jill Middlemas (lektor i Bibelvetenskap vid Århus Teologiska Fakultet) gav under en treårsperiod vid Oxford University. Dessa föreläsningar bygger i sin tur på hennes doktorsavhandling, *The Troubles of Templeless Judah* (Oxford Theological Monographs, Oxford UP, 2005). Syftet med att sammanställa föreläsningarna är att ge en uppdaterad introduktion till, och en resurs för, forskare och studenter vad gäller historiska litterära och teologiska insikter i denna tidsperiod. Dessutom vill hon argumentera för att ett namnbyte av den period vi vanligtvis kallar "exilen" skulle bredda vår förståelse av denna, för teologi och identitetsskapande, viktiga tid.

Det namn som lanseras, "The Templeless Age" (det är svårt att hitta en bra svensk motsvarighet), motiveras dels med att det inte bara var *en* exil som ägde rum under denna tid, utan flera (598, 587 samt 582 f. Kr.), dels med att vissa valde att flytta, eller fly till grannländerna, och därför inte var i exil i ordets egentliga mening. (Därtill fanns det hela tiden invånare kvar i Juda.) Alla förenades de i förlusten av templet som centrum i religionsutövandet, och tvingades reflektera över dess konsekvenser. Hon daterar "The Templeless Age", dvs. avsaknaden av tempen i Jerusalem, till år 587-515. Middlemas vill alltså inkludera hela folkets erfarenheter, oavsett geografisk hemvist, under denna tid av kris, som kom att nydanna religionen. Hon visar också att erfarenheter av katastrofen tog sig olika uttryck, vilka avspeglas tvärs över bibelböcker och genrer.

Det första kapitlet (efter introduktionen) ger en bra historisk överblick över judiskt liv i Egypten, Juda och Babylon under den aktuella tiden. De följande fem kapitlen ägnas sedan åt det teologiska tänkandet, vilket innebär en läsning av den bevarade teologiska litteraturen i bibeln. Kapitlen är grupperade efter teman som bygger på olika sätt att reagera på katastrofen. De behandlar i tur och ordning: "Lamentation" (Klagovisorna, vissa psaltarpsalmer, Jesaja 63-64), "Memory" (det Deuteronomistiska historieverket), "Between Judgement and Hope" (Hesekiel, Jeremia); de två sista kapitlen diskuterar temat "The Turn to Hope", det första speglar genom profetiska visioner (Jes 40-55, Hes 40-48) och det andra genom texter som rör förbundets giltighet (Haggai, Sak 1-8, Helighetskoden). Texterna visar på olika strategier för att hantera och skapa mening ur katastrofen, såsom "kommunikation" (genom liturgi, bön), "kreativitet" (kombinationen av olika, äldre traditioner, såsom myt

och historia, för att skapa något nytt), "hågkomst" (historien användes som ett redskap för att förstå samtiden, "vad det var som gick fel") "anpassning" (redigerandet och uppdaterandet av äldre texter), "arv" (användandet av äldre material för att föra fram nya visioner) och "inkluderande" (sammanhållandet av olika perspektiv). Middlemas skriver: "Prophets, priests, law, and prayer all provided channels for individuals and society to express their loss, frustration, even shock, and to move past raw emotions by firmly holding on to divine promises."

Kanske är det just detta psykologiska perspektiv som skaver lite i läsningen. Självklart måste människors erfarenhet av förlust och sorg ha tagit sig teologiska uttryck, men man kan fråga sig om det är möjligt att likställa det teologiska tänkandet med den bevarade litteraturen, och *vilkas* erfarenheter det är som speglas i dessa texter som författades och redigerades av en lärd elit. Man kan också tänka sig att influenser från omvärlden, vilken för dem i exil och flykt var ny, inspirerade till nya litterära sätt att uttrycka sig och sin historia.

Ett annat problem med Middlemas bok är den ensidiga fokuseringen på förlusten av templet (vilket också titeln visar på) som grunden för skapandet av teologi. Det sätter andra frågor, såsom förlusten av landet och kungadömet, frågor kring makt, erfarenheter av våld och kampen för den dagliga överlevnaden i bakgrunden till förmån för ett teologiskt perspektiv. Samtidigt speglar detta också problemet med de bevarade texterna, de kan inte utan vidare sägas motsvara sin tids teologiska reflektion, texten är inte så omedelbar, och det fanns fler syften med skrivandet än att ge redskap för att bearbeta katastrofen. Trots detta ger boken genom sin tematiska gruppering en ingång till dessa texter som berikar och öppnar upp läsningen. Jag kan också acceptera hennes namnförslag, som *ett* sätt att benämna den aktuella tiden eftersom det inkluderar fler erfarenheter och breddar fokus, som Middlemas själv skriver: "A redesignation might enable a different understanding of the time" (s. ix). Det återstår att se om hennes namnförslag vinner gehör bland forskare.

Boken kan rekommenderas som en introduktion till den exilska tiden/tiden utan tempel, för såväl studenter som en allmänt intresserad läsekrets. Den ger en bra historisk översikt, en bakgrund till de olika (diskuterade) texterna och deras forskningshistoria, och presenterar aktuella idéer från samtida forskning.

Kamilla Skarström